

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Fundet på Myntkabinettet - en hidtil ukendt D-brakteat
Axboe, Morten
Fornvännen 90:4, 209-211
http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1995_209
Ingår i: samla.raa.se

»Fundet på Myntkabinettet« – en hidtil ukendt D-brakteat

Af Morten Axboe

Axboe, M. 1995. »Fundet på Myntkabinettet« – en hidtil ukendt D-brakteat. (An unknown D-bracteate from the Cabinet of Coins and Medals.) *Fornvännen* 90, Stockholm.

In the collection of the Cabinet of Coins and Medals in Stockholm was discovered a D-bracteate of unknown provenance. It belongs to a group showing a backwards-looking animal, mainly known from Norway; also the type of rim may indicate (but not prove) Norwegian manufacture. A patch on the reverse is of the same alloy as the bracteate itself (c. 81% gold, 19% silver) and was most likely added during the manufacture of the bracteate to cover a hole in the flan.

M. Axboe, Nationalmuseet, Frederiksholms Kanal 12, DK-1220 København K, Denmark.

Mange gode arkæologiske »fund« bliver ikke gjort i marken, men derimod i museernes magasiner. Det gælder også den guldbrakteat, der her skal præsenteres (fig. 1). Den dukkede op på Kungl. Myntkabinettet i Stockholm sidste år, men er nu blevet overdraget til Statens historiska museum, hvor den mere hører hjemme.

Der er tale om en brakteat af D-typen, der som hovedmotiv viser et stærkt stiliseret og fantastisk udformet dyr, og som må placeres i den senere del af folkevandringstidsbrakteaternes udvikling – groft sagt nok i perioden omkring år 500 efter Kristi fødsel. Brakteaten er noget defekt; selve billedfeltet er komplet bevaret, men halvdelen af den omgivende bort af små bukler mangler, og den påsatte, perlede randtråd er kun bevaret på et kort stykke. Desuden ser brakteaten ud til at være både bulet og revnet. Den må også have haft en øsken, som nu mangler helt. Brakteatens største bevarede diameter er 26,95 mm, og den vejer 1,46 g. En metalanalyse, foretaget med scanning-elektronmikroskop, viser at den prægede plade består af ca. 81% guld og 19% sølv.

Midt på brakteaten ses et stort dyr, der vender hovedet med den åbne mund bagud. Billedfeltet domineres af den nærmest pølseformede krop, der sammen med halsen danner

en S-svunget figur. Øverst ender halsen i et rundt hoved med et rundt øje i midten. Over hovedet ses et eller to ører. Det bageste er rhombisk og ret let at se, men der synes også at være et fremadrettet øre, der imidlertid er vanskeligere at finde på grund af buler i brakteatpladen. Den åbne mund består af to tynde kæber. Den opadbøjede kæbe er ret kort, mens den nedadbøjede er så lang, at den krydser kroppen.

Til venstre for halsen ses et fliget forben, der udgår fra en pæreformet skulder; den spidse ende af skulderpartiet støder op til dyrets hals og krop. Detaljerne i fod og ben er ikke så lette at bestemme anatomisk (brakteatdyrenes »anatomie« er jo i det hele taget temmelig særpræget), men hvis man sammenligner med bagbenet og med andre brakteater som fig. 2, kan man se at den opadvendte fod skal have to tæer, og at den udadvendte tap over skulderen må skulle forstås som en hæl.

Bagtil afsluttes kroppen med et rundt lår, og fra låret udgår et fremadvendt bagben. Her ses tydeligere en fod med to krummede tæer samt en bagudvendt hæl.

Arbejdet med at fremstille brakteaten er åbenbart ikke gået helt så godt, som guldsmeden kunne have ønsket sig. I hvert fald er der opstået et hul i guldpladen ved ydersiden af

Fig. 1. D-brakteat uden fundoplysninger, nu i Statens historiska museum inv.nr. 32576. Forside og bagside. Foto RIK (Jan-Eve Olsson). 3:1. – D-bracteate of unknown provenance, obverse and reverse. The patch on the reverse is located just below the inventory number.

dyrets bagkrop; det ses på forsidebilledet fig. 1 t. v. som en sort plet. For at bøde på skaden er der loddet en D-formet guldplade over hullet på bagsiden. Den ses på fig. 1 t. h. lige under inventarnummeret – pladen følger ikke kroppens relief, så det man ser tydeligst er den skygge, den på fotografiet kaster mod højre, ned i den hulning som kroppen danner. Sådanne reparationer er ret almindelige, især på D-brakteater, hvor det høje relief let fik pladen til at revne, men de blev nu ofte repareret noget elegantere, end det er sket her (Axboe 1982 s. 27 ff.). Både skaden og reparationen er dog sikkert sket, før brakteaten forlod guldsmeden; der er da heller ikke nogen forskel på metalsammensætningen af lappen og resten af brakteaten.

Vi kender ikke andre brakteater, der er præget med samme stempel som stykket fra Myntkabinettet. Den nærmest beslægtede er en D-brakteat fra et depotfund fra Høyvik i Vestnorge (fig. 2). Lighederne er ikke til at tage fejl af, men der er også forskelle i detaljerne; for ek-

sempel har Høyvik-dyret to tydelige, svungne ører som er klart forskellige fra de rhombeformede ører på det nye stykke.

Det nye præg hører til en gruppe D-brakteater, der kendetegnes af et bagudseende, stiliseret dyr med rundt hoved og stort gab med opspærrede kæber, samt en hals og krop, der tilsammen har form som et (eventuelt spejlvendt) liggende S; underkæben krydser kroppen (Mackeprang Pl. 18: 8–10, 18: 12–25, 28, 29; IK Bd. 3 s. 47–51; Grundmuster 3). De fleste af disse brakteater er fundet i Norge, hertil kommer nogle fra Jylland og en enkelt fra Bohuslän.

Det er altså umiddelbart mindre sandsynligt, at brakteaten er fundet i Sverige. En enkelt detalje, nemlig randtråden, kan endda antyde at den snarere kommer fra Norge end fra Jylland. Den bevarede rest af randtråden er loddet fast på forsiden af brakteatpladen; den vil altså ikke kunne ses fra brakteatens bagside. Sådant er randtrådene placeret på flertallet af de brakteater, der er fundet i Norge og Midsverige; inklusive 12 af de 20 norske stykker,

Fig. 2. D-brakteat fra Høyvik, Sogn og Fjordane, Norge, Bergens Museum (IK nr. 442; Mackeprang Pl. 18:25). Foto forf. 3:1. – D-bracteate from Høyvik, Sogn and Fjordane, Norway.

der hører til samme gruppe som brakteaten fra Myntkabinettet. Derimod er randtrådene på de fleste danske og sydsvenske brakteater lodret fast til pladens udvendige rand, sådan at de

vil kunne ses både for- og bagfra (Axboe 1982, Fig. 43). Ganske vist er der også en del randtråde af den »norske« type i Nørrejylland, men alle de 13 jyske brakteater, der er beslægtet med stykket fig. 1, har randtråden placeret udvendigt på kanten.

Det er fristende at tro, at vor brakteat stammer fra Norge, hvor også den nærmeste parallel er fundet, nemlig brakteaten fra Høyvik (fig. 2). Desværre var der ingen oplysninger ved brakteaten fra Myntkabinettet, og lighederne er ikke specielle nok til at kunne bevise noget. Men vi kan naturligvis håbe på et heldigt arkivfund, der kan fortælle os, hvor den egentlig blev fundet.

Beskrivelsen af stykket bygger på fotografier og oplysninger som Jan Peder Lamm venligst har stillet til rådighed. Metalanalyserne er foretaget af Eric Norgren. Tak til begge! Brakteaten vil i tillægget til IK-kataloget (Bd. 4, under udarbejdelse) få nr. 579.

Litteratur

- Axboe, M. 1982. The Scandinavian Gold Bracteates. *Acta Archaeologica* 52, s. 1–100.
 IK: Axboe, M., Düwel, K., Hauck, K. & v. Padberg, L. 1985. *Die Goldbrakteaten der Völkerwanderungszeit*. Münstersche Mittelalter-Schriften Bd. 24.
 Mackeprang, M. B. 1952. *De nordiske Guldbrakeater*. Jysk arkæologisk Selskabs Skrifter 2.

